

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא..."

חז"ל קבעו לומר לפני כל פרק מפרקי אבות את הפיסקה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" שנאמר (ישעיה

ס', כ"א): 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר'" (סנהדרין פ"י, מ"א)

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" (ס) - 'יש להם' הוא לשון הווה - ויש לומר בדרך דרוש, שהכוונה שצריך האדם לזכור שיש לו עכשיו חלק בעולם העליון, דהיינו שיש לו אבות ואבות אבותיו עד האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שכולם הם בעולם העליון. וצריך לידע כי הם בעולם העליון תלויים במעשיו כאן בעולם הזה, ועל-ידי מעשיו הטובים יכולים הם לילך מעולם לעולם, והאדם החי בעולם העשייה נותן להם כח לילך מחיל אל חיל. וחס ושלוש להיפך על-ידי מעשה שאינו כראוי, הפגם מגיע חס ושלוש גם למעלה.

הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (ע"י "צדקת הצדיק" אות קי"ב) מביא ראיה לזה שמעשים של אדם פוגמים באבותיו, ממה שמצינו שבת כהן בשריפה כי 'את אביה היא מחללת' (ויקרא כ"א, ט), ודין זה נוהג לעולם, אפילו אם מת אביה, ואפילו אם אין אביה לפנינו גם כן היא מחללת אביה, הרי שהפגם של עבירה מגיע גם לאחר מיתה, לאבות בעולם האמת.

'נצר מטעי' - האדם צריך לזכור כי הוא נצר ממטע גדול, והוא מחובר למטע זה, וכל מעשיו הם נוגעים לכלליות המטע. 'מעשה ידי להתפאר' - אמרו חז"ל (כתובות עב): 'מעשה ידיו של אדם ... [אלו] בניו ובנותיו', והאדם בעולם העליון רוצה להתפאר במעשה ידיו, שיגיע לו עליו ממעשיהם, ולא חס ושלוש להיפך.

חז"ל אמרו (במדבר: תנחומא ויחי, י; בראשית רבה צ"ט, ו; במדבר רבה י"ח, ה; ילקוט שמעוני בראשית רמז קנז, דב"ח"א פ"ו רמז תתרע"ז) שיעקב אבינו התפלל: 'בקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מ"ט, ו), שלא יזכירו את שמו במעשה קרח, ולכן כתוב רק 'בן לוי' ולא כתוב בן יעקב, וקשה: הלא כל אחד יודע שלוי בן יעקב, ומה הריח בזה שלא כתוב כן בפירוש בתורה? ומה הכוונה שלא הוזכר שמו? רק הפירוש הוא כי יעקב אבינו התפלל שלא יגיע חס ושלוש הפגם של מעשה קרח אליו, כי הפגם של החטא הזה נגע בדורות הקודמים עד יעקב, והתפלל שלא יהיה נוגע לו, ויהיה עד יעקב ולא עד בכלל.

מסופר על הרה"ק ר"י מנסכ"ז זי"ע שהזכירו לפניו על-ידי שליח את השר שלום מבעלזא זי"ע שהיה מוטל על ערש דוי, ענה על זה הרבי מנסכ"ז זי"ע, שהשר שלום זי"ע צריך להסתלק, שבעולם העליון צריכים עוד חבר לבית-דין של מעלה, שחסר אחד מחברי הבית-דין. והרבנית שעמדה בחדר אחר, כששמעה זאת מאחורי הפרגוד, אמרה בלשון תמיהה: הלא בעולם הזה שייך לומר שנסתלק אחד מדייני הבית-דין וצריכים למלא מקומו, אבל שם בעולם הנשמות, לא שייך דבר כזה, ומה הכוונה שחסר פתאום אחד מחברי הבית-דין. ולא ענה הרה"ק כלום על דבריה, ואמר לשליח: כי בגמרא (נדרים סד): מבואר שסומא חשוב כמת, ועל-ידי זה יכול להיות השר שלום סגי-נהור, ויהיה גם כן ויהיה גם שם למעלה כחבר בבית-דין של מעלה. ולפני שהלך השליח מלפניו, שאל להרה"ק מנסכ"ז זי"ע: מה התשובה לשאלת הרבנית? הרי שאלה שאלה טובה! ואמר לו הרה"ק זי"ע: כי היה שם אחד בבית-דין של מעלה, שאחד מנכדיו לאחר הרבה דורות נטה מדרך הישר, ולכן העבירוהו עכשיו מהבית-דין של מעלה.

וזה חשבון גדול לאדם למנוע עצמו אף מסטייה קלה מדרך הישר והטוב, הרי בפרשת דברים (א', כ"ג) כתוב שאמר משה רבינו ע"ה בענין המרגלים: 'וייטב בעיני הדבר', והקשה ה'שפת אמת' (תרל"ח, ד"ה בפסוק): הלא ספר דברים הוא ספר תוכחה, ואם כן למה אמר משה זה, מה התוכחה באמירת 'וייטב בעיני הדבר'? ומבאר ה'שפת אמת': כי משה רבינו אמר להם כי מעשיהם ותלונתם הגיע גם אליו, וגם בו נתהווה על ידיהם פגם עד שהיה הדהר טוב בעיניו. ומסיים שם ה'שפת אמת': כי זה חשבון לכל אחד שידע נאמנה, כי מעשיו נוגע לצדיק ופוגם בצדיק חס ושלוש, ובה ימנע עצמו מלחטוא, ואם חשבון זה בזמנינו אינו מסייע לכל אדם כל-כך, אבל הרי האבות של כל אדם הם יקרים מאוד אצלו וידע כי במעשיו גורם להם חס ושלוש שירדו ממדרגתם, ודי בזה לעורר אדם להיטיב מעשיו ולהימנע מדברים לא טובים" (פירוש "הלכה והלבוש" על פרקי אבות עמ' א - ג).

"לאורו נלך"

התבונן! לאן אתה הולך? -

לאן אתה מוליך את רבך ואת אביך?

במקום הקדמה

"יהי רצון מלפניך ה' א-לוהינו וא-לוהי אבותינו, שיעלה לרצון לימוד זה שאנחנו לומדים לשם נשמת ... ובזכות לימוד זה, האל הגדול הגיבור והנורא שוכן עד וקדוש שמו, שתצרוך נשמתו בצרור החיים ותשים מחיצתו במחיצת הצדיקים והחסידיים יסודי עולם, העומדים לפניך ונהנים מזיו אור פניך, ותיתן לו מהלכים בין העומדים לפניך" (ע"פ זכריה ז', ג) ..."

(מתוך נוסח התפילה הנאמרת ביום האזכרה קודם הלימוד בבית העלמין)

לנפול ממדרגתם (ועיי' בסוף ספר "דרך עץ חיים" לרמח"ל). וזהו החברות שישנה לישראל עם המלאכים - שומרים הם המלאכים על ישראל שלא יפלו, ועוזרים ישראל למלאכים לעלות, וזה הוא ועופפים, וכתוב במלאכים (ישעיהו שם): 'ובשתים יעופף', וזו היא הבחינה של התמזגות ישראל עם המלאכים, אבל התמזגות זו היא רק עם מלאכי ארץ-ישראל, שכתוב (דברים ח', ט'): 'ארץ אשר ... לא תחסר כל בה', יש למלאכי ארץ-ישראל כל הבחינות האלו, למלאכי חו"ל אין התמזגות עם ישראל והינם בבחינת שיתוף עם ישראל" [ישמועות ראיי"ה - בראשית, ויצא (עמי סז), עיי"ש].

"והנה מלאכי א-לוהים עולים ויורדים בו" (בראשית כ"ח, י"ב) - העליות והירידות הן בעיקר אצל האדם - שהוא בבחינת 'הולך', אבל המלאכים שהם בבחינת 'עומדים' - אין להם עליות וירידות מצד עצמם (ע"פ זכריה שם), אלא שהעליות והירידות של ישראל פועלות גם עליהם - 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' הוא נשמת ישראל (עיי' זוהר - פרשת נשא דף קכג, ברעיא מהימנא) ו'מלאכי א-לוהים עולים ויורדים בו', כלומר על ידו" [עיי' מרום" (ח"ה) - "נימוקי המקראות" - פרשת ויצא, עמי' פד - פה, עיי"ש].

ועיין במה שכתב ה"נפש החיים" [ש"א, פ"י (עיי"ש ובביאור "הקדמות ושערים")] וזו לשונו: "ועל-פי זה יבואר פשר דבר, בענין שינוי דעות שבין גדולי

"ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה"

(זכריה שם - מתוך הפטרת פרשת בהעלותך ושבת חנוכה)

"כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך ... ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" (זכריה שם). הנה נודע שהמלאכים נקראים עומדים, כמו שכתוב (ישעיהו ו', ב'): 'שרפים עומדים'. וגם הנשמות קודם בואם לעולם-הזה נקראים גם כן עומדים, כמו שכתוב (מ"ב ה', ט"ז; וכעין זה שם ג', י"ד. מ"א י"ז, א. שם י"ח, ט"ז): 'חל' ה' אשר עמדתו לפניו. רק אחרי ירידת הנשמות לעולם-הזה בהתלבשות בגוף ונפש הבהמית נקראים מהלכים ..." ("תורה אור" וישב דף לא עיי"ש).

עוד "פירוש: שהאדם הוא העולה במדרגתו יותר והמלאך עומד תמיד במדרגה אחת מעת שנברא והאדם יכול לעלות מעלה מעלה, וזה שנאמר: 'שרפים עומדים ממעל לו' (ישעיהו ו', ב') [ביאורי הגר"א - "אמרי נועם" - על מסכת ברכות (סד), ד"ה הנפטר]. ו'במדרש (שיה"ש רבה, ח') (נאמר): 'חברים מקשיבים לקולך' - כי המלאכים נקראים חברים לישראל ... מלאכים נקראו עומדים, וכתוב (זכריה שם): 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה'. ישראל נקראו מהלכים. מלאכים שאין להם כח של בחירה עומדים הם במדרגתם - לא יכולים לעלות ולא לנפול ממדרגתם, ישראל שיש להם זכות בחירה - יכולים לעלות במדרגה ויכולים חס ושלום

"מְגַדֵּל עוֹז שֵׁם ה' בּוֹ יֵרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָּב"

(משלי י"ח, י)

כך כתב השל"ה (פרשת נח אור ג') וזו לשונו: "ועל כולם בראש ה' מגדל' הוא 'שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב' (משלי שם). הנה מתחת כסא כבוד ולמטה שמשם יניקת עולם המלאכים, הצדיק הזוכה להיות ביניהם, עליו נאמר: 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים' (זכריה שם), כי המלאכים נקראים עומדים שעומדים במקומם, והאדם נקרא מהלך כי הוא הולך משלימות לשלימות עד שזוכה לידבק בין הכתות הקדושות האלה. ומי שהוא צדיק ביותר והוא מבני עליה וזוכה לשם ה', זהו נקרא רץ, כי רץ הוא ומגיע למקום שאין שאר יכולין להגיע, ונקראים בערכו מהלכים. זהו שאמר מי שזכה לעלות עד 'מגדל עוז שם ה'', זהו רץ ונשגב מכל, וגדול מעלתו אפילו ממעלת המלאכים, כי דביקותו מכסא כבוד ולמעלה". עכ"ל.

התלמיד עושה את רבו ל"מהלך"

אמרו חז"ל (תענית ה'): "אמר ליה [רבי יצחק לרב נחמן]: הכי [כך] אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת [אלהה] חי הוא לעולם" (רש"י).

אמר ליה [רב נחמן לרבי יצחק]: וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא וכי לשוא ולריק ספדו הספדנים את יעקב אבינו וחנטוהו החונטים וקברוהו הקוברים? הרי בפירוש נאמר בתורה שספדו את יעקב וחנטו אותו וקברוהו (בראשית נ': ב', י, י"ג). ואיך אתה אומר שלא מת? אמר ליה [רבי יצחק לרב נחמן]: לא מסברא אני אומר כן, אלא [מקרא אני דורש, שנאמר (ירמיה ל', י'): 'ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים'] [והנה נזכר בפסוק יעקב אבינו עצמו, וגם זרעו, שאת שניהם יושיע הקב"ה מן הגלות, והואיל ונזכרו יחד בפסוק זה, הוקשו זה לזה]: מקיש הוא [יעקב] לזרעו, מה זרעו בחיים [שכשיקבצם הקב"ה מארץ שבים] יהיו בחיים, שמתים אינם בשבילי, אף הוא [יעקב] בחיים [ומכאן שלא מת וייגאל מן הגלות יחד עם זרעו]. ע"כ [עיי"ש במפרשים].

וביאר ה"חתם סופר" [תורת משה" (מהדו"ק) תצוה, עמ' סא ד"ה אמנם] וזו לשונו: "הנה מלבד מה שמאמר זה תמוה בעצמו כמובן ...

הראשונים ז"ל (הרמב"ן ובאבן עזרא וע"י רס"ג ומורה נבוכים בזה), אם האדם מישראל גדול מהמלאך, או מלאך גדול ממנו, וכל אחד משני הדעות מביא ראיות מפורשות ממקראות מפורשים. ועל פי דברי הנ"ל יתבאר אשר באמת אלו ואלו דברי אלוקים חיים, רק בבחינות חלוקים.

כי ודאי מלאך גדול מהאדם, הן בעצם מהותו, הן בגודל קדושתו ונפלאות השגתו. אין ערך ודמיון ביניהם כלל ...

אומנם בדבר אחד, יתרון גדול לאדם מהמלאכים, והוא העלאת והתקשרות העולמות והכחות והאורות אחד בחבירו, אשר זה אין בכח כלל לשום מלאך.

והוא מטעם הנ"ל, כי המלאך הוא בעצם כח אחד פרטי לבד, שאין בו כלילות כל העולמות יחד [וכך כתב בע"ח (שער פנימיות וחיצוניות ריש דרוש יו"ד) שהמלאך אינו רק בחינה פרטית של אותו העולם שעומד בו. אבל נשמת האדם בכל ג' החלקי נר"ן (ניפש, ריוח, נשמה) שלה היא כלולה מכל העולמות (עיי"ש)]. לכן אין בכח ויכולת המלאך כלל להעלות ולקשר ולייחד כל עולם בהעולם הנטוי על ראשיהם, כיון שאינו כלול ומשותף מהם.

וגם עליית עצמותו של המלאך עד מדרגתו, להתקשר בעולם שעליו, אין תלוי בו בעצמו. לכן נקראים המלאכים עומדים, כמו שכתוב (ישעיה שם): 'שרפים עומדים'. 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' [זכריה שם] וע"י בספרו "רוח חיים" - אבות פ"ו, מ"א]. ורק האדם לבד הוא המעלה והמקשר ומייחד את העולמות והאורות בכח מעשיו, מחמת שהוא כלול מכולם, ואז גם המלאך משיג עליה ותוספת קדושה על קדושתו, אשר בא בכח מעשה האדם מפני שגם הוא כלול בהאדם [וע"י כעין זה בע"ח (שער העיבורים, ריש פ"ד)] ...

והוא גם כן ענין מראה הסולם של יעקב אבינו ע"ה. עיין רע"מ (רעיא מהימנא - בזוה"ק - נשא דף קכ"ב): 'ויפח באפיו נשמת חיים' (בראשית ב', ז') ... דאיתמר ביה (בראשית כ"ח, י"ב): 'ויחלום והנה סולם', 'סולם' - ודאי איהו נשמת חיים וכו' [עיי"ש. וכמשייית אי"ה להלן בפ"ט (עיי"ש)]. ועל-ידי זה 'והנה מלאכי א-לוהים עולים ויורדים בו' (בראשית שם). רוצה לומר על-ידי הנשמת חיים שהיא מוצב ארצה מתלבשת קצה התחתון שלה בגוף האדם". עכ"ל.

ולפי עניות דעתי לומר כי לא יתואר מיתה בצדיקים אשר הניחו אחריהם תלמידיהם ובניהם העוסקים יומם ולילה במה שלמדום אבותיהם, כי בכל דיבור ודיבור ומצוה שהם עוסקים בעולם-הזה הנה זכותם תלוי ברבם שעומד בעולם-הבא, ועל-ידי זה הוא מתגדל והולך בעולם-הבא ואינו מוצא מנוחה כי אם הולך ממדרגה למדרגה, ואינו כשאר מתים שהם עומדים קיימים באותו העולם שובתים מכל עבודה, לא כן אלו הצדיקים ...

והנה יעקב אבינו ע"ה מובחר שבאבות (ב"ר ע"ו, א') מתחילה לכך נוצר - להעמיד עדה קדושה כולם עבדי ה', ומן אז והלאה קמה וגם ניצבה זרע ישראל הקדושים אשר לא זזה שכינה מהם ויודעי ה', ואם כן הלאיש כזה יתואר מיתה, הלא עודנה עומד ומשמש כל עוד שזרע ישראל חיים על פני האדמה הרי הוא חי וקיים, ויפה אמרו חז"ל יעקב אבינו - דייקא - לא מת, במה שהוא אבינו ואנחנו בניו לא יתואר לו מיתה, והיינו דקאמר מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ומובן וק"ל [וקל להבין]. עכ"ל.

עוד כתב [חת"ס וילך עמ' קכט, עיי"ש באורד; ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ה, סי' מ"ט (המובא בסוף מאמר זה) **וזו לשונו:** "שידוע במתים חופשי" (תהלים פ"ח, ו) ולא שייך שם לצדיקים הליכה ממדרגה למדרגה, כי אם לאשר יזכה ביום המיתה כן יהיה לעולם, ממה שטרם בערב שבת אוכל בשבת. מיהו, מכל מקום משכחת ליה (מצינו לו) הילוך המדרגות לאחר מיתה, במי שזיכה רבים והעמיד תלמידים הרבה - כל ששומרים גדריו ולומדים תורתו, אז זכותם תלוי בו ועולה ממדרגה למדרגה, וכן מצינו ביהושע הכהן הגדול: 'ונתתי לך מְהַלְכִים בין העומדים האלה' (זכריה שם). עכ"ל.

עוד כתב [חת"ס בהעלותך עמ' נז ד"ה ונתת] **וזו לשונו:** "ונתתי לך מְהַלְכִים בין העומדים האלה" (זכריה שם). כי הצדיק אחרי מותו אינו מהלך כי הוא חופשי מהמצוות, אומנם בשהעמיד תלמידים הרבה, אם כן כל המצוות אשר יעשו הם הוי ליה כאילו הוא עשאו והרי הוא עולה והולך ממדרגה למדרגה גם אחרי מותו, וזהו 'ונתתי לך מְהַלְכִים', אפילו כשתהיו 'בין העומדים האלה' - שהוא לאחר מיתה". עכ"ל.

ובדרשות "כתב סופר" (עמ' קעז ד"ה לסיים) **אחר שהביא דברי אביו** ("החתם סופר") **כתב, וזו לשונו:** "ונראה לי פירוש הגמרא (סנהדרין צב.): **כל הלומד תורה לאחרים בעולם-הזה זוכה ולומד לעולם-הבא** (הלשון שם: "כל המלמד תורה בעולם-הזה, זוכה ומלמדה לעולם-הבא") **היינו כהנ"ל, כי זוכה ולומד גם שם, אם תלמידו ילמדו - כאילו הוא לומד, וכל הזכות תלוי בו וחי חי עד". עכ"ל.**

"אגורה באהלך עולמים" (תהלים ס"א, ה')

כתב ה"בני יששכר" (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב', אות נ'; וכך כתב גם שם מאמר ג', אות י"ג ובאמרי חודש אדר - מאמר ג', אות י"ד (עיי"ש באורד)) **וזו לשונו:** "בנבואת זכריה (שם) **בהפטרות שבת חנוכה, נאמר[ה] הנבואה ליהושע בן יהוצדק: 'ונתתי לך מְהַלְכִים בין העומדים האלה', הנה פירשו בזה: המלאך נקרא עומד, שעומד תמיד במדרגה אחת, מה שאין כן הצדיק כל מה שמוסיף אומץ בתורה ועבודה ומצוות הולך ממדרגה למדרגה נקרא מהלך, ופירשו בזה הפסוק הנ"ל שהבטיחו ליהושע בן יהוצדק שיהיה מהלך בין העומדים הם המלאכים [עי' מגלה עמוקות - ואתחנן (אופן א') וזו לשונו: "צדיק מושל [ב]יראת א-לוהים" (שייב כ"ג, ג) ... המלאך נקרא עומד והצדיק נקרא מהלך, כמו שכתוב: 'ונתתי לך מְהַלְכִים בין העומדים האלה' (זכריה שם). עכ"ל)], אבל אף-על-פי-כן יקשה מהו הלשון ונתתי לך מְהַלְכִים, הוה ליה למימר (היה לו לומר): ותהיה מהלך בין וכו', אבל אומרו: 'ונתתי לך מְהַלְכִים', משמע מְהַלְכִים אחרים זולתו.**

והנראה לפרש על-פי מה שאמרו בגמרא (יבמות צו:) **שהקפיד רבי יוחנן על תלמידו רבי אלעזר שלא אמר שמועה מפיו, והקשה שם: מאי [טעמא קפיד] כולי האי (מה הטעם שהקפיד כל כך)? ותירצו: שעל דבר זה ביקש דוד גם כן: 'אגורה באהלך עולמים' (תהלים ס"א, ה') - בשתי עולמות, שכשיאמרו שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, כמו שכתוב (שיה"ש ז', יז): 'דובב שפתי ישנים' (עיי"ש בגמרא), והנה מהראוי לדעת מהו הנאה לנפטר אשר שפתותיו דובבות ...**

והנראה שהנה כתוב (דברים ז', י"א): 'היום לעשותם', **ודרשו בו** (ע"ז ג.): "'היום לעשותם, ולמחר לקבל שכרם'", **ממילא כל מה שהאדם מרבה ללמוד תורה בעולם-הזה, אזי יתרבה שכרו לעולם-הבא בגן עדן, ובצאתו מן העולם-הזה הנה יתדן למיתן שכר**

יוחנן (יבמות שם) על שלא אמרו שמועות מפיו], **וזה שהבטיח ליהושע בן יהוצדק 'ונתתי לך מְהֻלָּכִים'** (- בעולם הבא, היינו תלמידך בעולם-הזה שעדיין הם מְהֻלָּכִים, נתתי אותם לך, היינו גם אתה מהלך על-ידם כשתהיה) **'בין העומדים האלה'**]-אף-על-פי-כן כשיאמרו תלמידך המְהֻלָּכִים שמועות מפך תהיה גם אתה מהלך ונסוע ממדרגה למדרגה (ובזה מיושב מה שכתוב: 'מְהֻלָּכִים' לשון רבים, שהכוונה על התלמידים, וזה שכתוב: 'ונתתי לך מְהֻלָּכִים', פירוש: נתתי לך אותם התלמידים שעל-ידם תהיה גם אתה במדרגת הולך בעולם-הבא)] **הבן הדבר". עכ"ל.**

שייכות הענין להפטרות שבת חנוכה

כתב ה"בני יששכר" (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ג', אות י"ג) **וזו לשונו: "עוד אטעים לך מילתא בטעמא** (דבר בטעם) **מה שאמרו בהלכות נר מצוה הזאת** (של חנוכה): **'כבתה** [נר חנוכה] **- אין זקוק לה** [אינו חייב לחזור ולהדליקה] (שבת כא:) **ויצאין ידי חובת הנר הזה גם בכבתה, הוא גם כן על-פי הקדמה הנ"ל ...**

והנה 'נר ה' נשמת אדם' (משלי כ', כ"ז), **והנה כשנפטר האדם נכבה הנר מן הגוף והלך למקומו, והנה בנר חנוכה הרומוז למעלת התורה תקנו להלכה כבתה אין זקוק לה, כי גם אחר כביית הנר מן העולם הזה נחשב לו לימוד התורה מה שהתלמידים לומדים שמועותיו, ושפתותיו דובבות כאילו הוא בחיים, וניתוסף שכתוב בכל פעם כמו שהיה בשעת הדלקת נר הנשמה אצל הגוף, והבן". עכ"ל.**

וסיים דבריו ה"בני יששכר" (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב', אות נ"ו) **וזו לשונו: "ומעתה תבין מה שייכות יש לזה הענין להפטירו ב[שבת] חנוכה, בין והתבונן". עכ"ל.**

הבן עושה את אביו ל"מהלך"

"בספר 'כתב סופר' על התורה (פרשת תצוה, עיי"ש) **מפרש בשם אביו ה'חתם סופר' את הפסוקים:** **ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר:** **אנוכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש.** **ושמרת את משמרת ה' א-לוהיך ללכת בדרכיו ...,** **בהקדים תמיהה:** **לכאורה, לא שייך לשון ציווי על 'אנוכי הולך ...' והיה צריך להיכתב ויאמר: אנוכי הולך ...,** **ואח"כ 'ויצווהו וחזקת והיית לאיש, ושמרת ...?'**

כפי רבות תורתו, אבל אין לו עוד קיווי שיתרבה שכרו יותר [הגם שבעולם-הבא בגן-עדן גם כן הנשמות לומדים תורה ומחדשים רזין דאורייתא] **[ספר חרדים (פ"ח), זו לשונו: "כמו שיש בעולם-הזה ישיבות של תורה כך ישיבות בגן-עדן". עכ"ל. וע"ע בזה"ק ח"ג קסז/א]],** אין בזה תוספת שכרו, שהתורה שלומדים בגן-עדן בלא גוף של עולם העשייה הנה אדרבא זה הוא שכר הרוחני של הנשמות **[ב'ביאור הצבי והצדק" כתב, זו לשונו: "מבואר בספרי קבלה** שתענוג הנשמות בגן-עדן הוא במה שיתגלה להם פנימיות התורה, והוא באמת אכילה ממש לנשמות **כעין מה שכתוב: 'ויחזו את הא-לוהים ויאכלו וישתו', ועי' בתיקו"ז (דף קא/ב): 'דמוזגא דנשמתא - אורייתא (שמוזן של הנשמה - תורה)". עכ"ל],** זוכים לחזות בנועם ה' זיו השכינה בהשגת רזין דאורייתא, ואין על-ידי לימוד זה תוספת שכר בכל פעם, רק מה שלומד האדם בהיותו בגוף ניתוסף שכרו בכל פעם), **ועל כן כל ימי חיי האדם בעולם-הזה נקרא מהלך, מה שאין כן בצאתו מן העולם הזה נשאר עומד, שאין לו עוד קיווי שיתעלה במדרגה בכל פעם ויתוסף שכרו, רק כפי הנפסק עליו בעת צאתו בזה המעמד נשאר עומד.**

והנה בגמרא (שבת נח:) **אמרו על הזוג והעינבל**

(הוא הפעמון שמקשקש ומשמיע קול) **שהוא טמא, היינו מקבל טומאה, ואפקא לך [ויצא לנו (ונלמד)] מן: 'כל דבר אשר יבוא באש [- תעבירו באש]'** (במדבר ל"א, כ"ג) - **אפילו דיבור יבוא באש', רצונם לומר: אפילו כלי שאינו ראוי להשתמש רק לדיבור, היינו שמשמיע קול מיקרי (נקרא) כלי, ואמרו: כשניטל הפנימי המקשקש, החיצון טמא עדיין - שעדיין כלי הוא, ואמרו בגמרא: למאי חזי (למה ראוי)?, ואמרו שם (נט. הוא גם כן אליבא דר' יוחנן) **לפי המסקנה** שכן ראוי להקישו על-גבי כלי חרס (עיי"ש ברש"י), ומיקרי (ונקרא) עושה מעין מלאכתו הראשונה, הגם שעושה מלאכתו על-ידי דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו ושם כלי עליו.**

נמצא בנידון דידן (שלנו), הגוף - כל מה שמדבר בתורה בעולם-הזה על-ידי הנשמה הפנימית אשר בתוכו, מוסיף אומץ בכל פעם, אבל כשניטל[ת] [הנשמה] הפנימית - שוב אינו ראוי לדיבור, והנה **כשתלמידיו אומרים שמועות מפיו הנה שפתותיו דובבות ומיקרי (ונקרא) עושה מעין מלאכתו הראשונה על-ידי דבר אחר וכלי מיקרי (נקרא), נמצא מיקרי (נקרא) בכל פעם שהגוף לומד ממש בדיבור בעולם הזה וניתוסף לו בכל פעם שכרו בעולם הבא ויתעלה בכל פעם רוחו ונשמתו בגן-עדן, וזה הוא שנתחבט עלי דוד המלך ע"ה: 'אגורה באהלך עולמים' (תהלים ס"א, ה') - שיאמרו שמועות מפיו [לזה הקפיד מאוד רבי**

מצוות אין הילוך של עליה. ישנה רק עמידה במדרגה אחת. הרגל היא האבר אשר על ידו נעשה האדם למהלך. והיינו 'ברא כרעא דאבוה', כלומר, שאם האב נמצא מצד עצמו במצב של עמידה, מכל מקום אם הניח אחריו בן הגון, הרי הבן עושה את אביו ל'מְהַלְכִים', אפילו במקום שהאב מצד עצמו הוא במצב של עמידה" [נפחד יצחק" - "אגרות וכתבים", רמ"ב (עמ' שיז - שיח)].

וכעין זה כתב בספר "נשמת אדם" [פכ"ו (בשם אביו)], וזו לשונו: "כבר אמרו: 'ברא כרעא דאבוה' - מהו המיוחד שהמשילו אותו לברך וכרעיים, ביארו במפרשים שעל-ידי פעולות הבן לטוב - נעשה בעולם הבא להולך, ולא רק עומד, וזהו שהבן הוא הרגליים והכרעיים של האב ...

כי הכרעיים הם האבר היחיד המעלה את האדם, או מורידו למטה, וכך הוא הבן לאחר מות אביו, שיכול לעלותו למעלה למעלה, וחלילה יכול להורידו גם כן למטה, וכמו שהובא בגר"א (משלי כ"ט) שגם אם האב צדיק אם הבן רשע ונכנס הבן לגיהנום מוציאין את האב מגן עדן שיראה ייסורי בנו". עכ"ל.

"ויש להוסיף לפי זה טעם להראות אבילות בחליצת נעלים, והיינו שמראים בזה שחסר כאן מההידור והקישוט של הרגל - שהרגל אינו בפארו, ועל זה ראוי להתאבל שניכר העדר והחיסרון בההליכה שלאחר מיתה.

ועל פי זה יש לפרש הפסוק בשיר השירים (ו, ב'): 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב'. והקשה רב אחד שליט"א: למה נזכר כאן בפסוק ה'נעלים', מהי ההדגשה של 'פעמיך בנעלים' דווקא?

ועל פי הנ"ל יש לומר שהפסוק מזכיר כאן המעליותא של כנסת ישראל שדריסת רגליהם הם ב'נעלים', והיינו שרגליהם הם מפוארים ומקושטים ב'נעלים', וזה מורה שהם אוחזים מעשה אבותיהם, ורגל זהו האבר אשר עושה האדם להולך, והם עושים אבותיהם להולכים במלוא המובן ברוב קישוט ופאר ויופי, וזהו מה שכתוב: 'בת נדיב'. ומתיישב יפה גם כן סיום הפסוק: 'חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמנ' שזהו שבח הרגל על דרך הנ"ל שאוחזים במעשה

ביאר ה'חתם סופר': כי ידוע כי אדם הולך הוא, שהולך ממדרגה למדרגה ומשלים נפשו תמיד ביתר שאת. וכל זה כשהוא בחיים חיותו. אבל לאחר שהופרדה הנשמה מהגוף, שוב עומד הוא במדרגה שהגיע אליה כל עוד נשמתו בו ... אבל יש אופן שגם לאחר מיתה ה'הולך' הוא כי 'ברא מזכה אבא'. ואמרו חז"ל: 'כל המניח בן כמותו כאילו לא מת' (ועיין עוד בחז"ל: 'כל מי שיש לו / המניח בן יגע בתורה / תלמיד חכם / ממלא מקומו כאילו לא מת'). ויש לאב חלק במעשה הבן, והולך מעלה בקודש, ויש לו 'מְהַלְכִים בין העומדים האלה' (זכריה שם) בעולם הבא.

וזה שנאמר: 'ויצו את שלמה בנו לאמר - אנוכי הולך', שישתדל שיאמרו עליו גם לאחר מיתה כי הוא הולך עדנה בדרך כל הארץ אשר בחיים חיותם על-ידי - 'וחזקת והיית לאיש ...' על-ידי זה יהיה הולך ובא ממדרגה למדרגה!!!" [להקדיש ליצורים, עיי"ש, עמ' רו - רז. ועיין ב"יטעני גבריאל" - "הכנסת ספר תורה", עמ' רפב - רפג].

והחיד"א בספרו "חומת אנך" (זכריה שם) כתב בשם הגאון בעל שו"ת נודע ביהודה ז"ל, בטעם מה שאמרו חז"ל: כי מי שהניח בן כמותו לא נאמרה בו מיתה (ב"ב קט"ז ע"א). כי הן האדם יש בו חומר וצורה שהיא הנשמה והנשמה תמיד מרווחת והולכת ונכון לקרותה מהלכת לא עומדת, אך המלאכים שהם צורה - הם עומדים, כי אינם מרוויחים שאין להם יצר הרע. ובמות האדם גם נשמתו מתה בצד שאינה מרווחת עוד. אך אם מניח בן שהוא הדריכו לתורה ולעבודה והבן לומד ומקיים מצוות - יש לאביו אף אחרי מותו חלק בלימודו ומצוותיו ונמצא שנשמתו חיה והולכת. ע"כ.

"ברא כרעא דאבוה"

"ברא כרעא דאבוה" [הבן הינו רגלו (וביתר דיוק הברך והכרעיים) של אביו (על גילגולה של אימרה זו, עיין במאמרו של בן-ציון פישלר, ב"קובץ הצינונות הדתיות)]. ולמה דווקא רגל? ולמה אין הבן נחשב לידו של אביו? - רק בני אדם באי עלמא (בעולם הזה) נחשבים לְמְהַלְכִים, ואילו נשמות ומלאכים "עומדים" הם נקראים. כמו שמפורש בפסוק: 'ונתתי לך מְהַלְכִים בין העומדים האלה' (זכריה שם). 'במתים חופשי' (תהלים פ"ח, ו'), כיון שאדם מת, נעשה חופשי מן המצוות (חז"ל), ובלו

אבותיהם ודו"ק" [יישמח יהודה" - כללים נחוצים בעניינים שונים - ש"י, פ"א (עמ' תג)].

"הבן הוא הרגל שמוליך את אבא - אם לגן עדן ואם חס ושלום לגיהנום. בן צדיק - מוליכו לגן עדן ובן רשע - לגיהנום. כי הבן אינו דומה לראש רק

ה"מגנט" - כמשל לקשר בין האב לבנו

שלמה המלך אומר (משלי כ"ג, ט"ו): "בני אם חכם ליבך בני - ישמח ליבי גם אני". ומפרש הגר"א מווילנא: "כי האב ובנו הם משורש אחד ... כמו האבן הנקרא מגנט, כשיחתכוהו לשניים - כשחלקו האחד יתנועע אז גם החלק השני יתנועע, אף שיהיה מרחוק בקצה הארץ (ועיין שם בהערה 33, ב"הוצאת מוסד הרב קוק)". כן הוא טבע הבן הנתח מהאב - בעת שמחת ליבו גם אביו ישמח בלבבו!!!

כך למדים אנו, איפוא, מהאמרות שהטביעו חכמים: "ברא כרעא דאבוה", "ברא מזכה אבא" (סנהדרין קד.) - על הקשר השורשי והאדוק ועל היחס הקירבתי בין האב לבנו.

הרב דסלר זצ"ל בספרו "מכתב מאלהיו" [ח"ד, עמ' 157 (עייניש באורד)] מבאר כיצד אנו מתפללים בעד נשמות הנפטרים, אומרים קדיש ולומדים עבורם - איך זה פועל על מצבם לעולם הבא. לאור זה הוא מסביר עניין זכות מעשה הבנים על האבות, וזו לשונו: "כי הבנים המשך חלק אביהם ... ואפילו אם האב לא גרם באופן ישיר לרוחניותו של הבן, אך מכל מקום הרי הביא אותו לעולם וגם ודאי עזר אם מעט אם הרבה להתפתחותו של הבן". עכ"ל.

ובשו"ת הרשב"א [ח"ה, סי' מ"ט (עייניש); ועיי בחת"ס וילך עמ' קכט (הני"ל)] כתב, וזו לשונו: "עוד אמרת: מהו מה שאמרו (בסנהדרין קד.): 'ברא מזכה אבא' ... ותמהת: והלא אמרו (בע"ז ג.): 'מי שהכין בערב שבת - יאכל בשבת. מי שלא הכין בערב שבת - איך יאכל בשבת?!' ... זה כלל מה שנתקשה לך. תשובה: דע כי ענייני בני אדם בעונשם ושכרם, שכר העולם בדברים גשמיים, ושכר עולם הנשמות בדברים רוחניים. והאב מוליד לבנים, והבן חלק

לרגל המקבל פקודות מהמוח והולך כפי שהדריכו

האב או שמחקהו" [הרה"ק רבי אלחנן בונם וסרמן זצוק"ל הי"ד, מפי השמועה - הרב יהודה סגל (יאור אלחנן" - ח"ב, עמ' ל"ד) ועיין בספר "יישמח יהודה" שם, עמ' תב - מה שביאר בזה, על פי הי"שם משמואל" (פרשת ויחי, עמ' שכא)].

מהאב בגוף: הבשר, והגידין, והעצמות. והאם נותנת אודם שבפנים. אך הנפש חלק מחלק הקב"ה, ואינה נמשכת מאב לבנים. והוא אומרם ז"ל (בנדה לא.): האב נותן בשר וגידין, והאם נותנת אודם ושחור שבעין, והקב"ה נותן לו נשמה. וכשאדם מת, הקב"ה נוטל את שלו, ומניח לאב ואם חלקם. שנאמר (קהלת י"ב, ז'): 'וישוב העפר אל הארץ - כשהיה, והרוח תשוב אל הא-לוהים אשר נתנה' ... אבל מה שאמרו: ברא מזכה אבא ... - הוא בעולם הנשמות [ועיין בספר "אות היא לעולם" (מובא ב"שדי חמד" ח"א, מערכת הבי"ת, סי' ק"י"ב) שמאריך להוכיח שאף בעוד אביו חי על פני האדמה מועילה לו זכותו של הבן]. והוא, כי הבן עם היות גופו לבד חלק מחלקי האב ולא נפשו, כמו שאמרנו, מכל מקום הרי הוא מסובב מן האב. ועל כן הבן מצווה בכבוד האב ובמוראו ... שהמסובב לעולם חייב להמסבב לכבודו, ואע"פ שהוא מסובב מאליו הכרחי, לא רצוני. ועל כן כשהוא מוליד בן צדיק עובד א-לוהים, נראה כאילו מסיבובו הוא עובד א-לוהים, שהוא הביאו לעולם להיות צדיק, מושל בבית א-לוהים ועובד תחתיו. והוא החפץ הנמרץ, שהיה אברהם אבינו חפץ ומתאוה ומבקש מאתו יתברך, שייתן לו זרע יעבדנו, לא להיות יורש עושרו ונחלתו, רק לכוונה שאמרנו! כי זהו תכלית כל שכר האדם, שישאר ממנו בעולם הגשמי עובד א-לוהים. ואז נראה לו, כאלו הוא בעצמו העובד, ואינו מת אלא חי, שהוא הוליד מי שעובד לה' יתברך. ועל כן ראוי באמת שיזכה האב בזכות הבן ... מי שעושה צדקה או תפלה בעד מי שכבר מת, מועיל למת ... וזהו מה שנהגו ישראל בצדקות, וניחות נפש ...". עכ"ל.